

PREUS DE SUSCRIPCIÓ

UN TRIMESTRE

Dins Espanya: una pesseta.
Fora d'Espanya: dues pessetes.REDACCIÓ: Manacor: Amador, 3.
Palma, sucursal: General Barceló, 1.
ADMINISTRACIÓ: Manacor: Ferrer, 5.
Palma, sucursal: Gral. Barceló, 1.

LA AURORA

Surt cada dissapte per donar ventim i altres herbes a n-es qui s'ho guany

PUNTS DE SUSCRIPCI

A Manacor: Ca-Mestre Antoni Fiol,
Ferrer, 5.—Ca-l'amo Andreu Alcover,
Plassa del Palau, 2.A Palma: Llibreria d'En Guaspar,
Morey, 6.—Taller d'encuadernacions
d'En Francesc Ferrer, Sta. Eulària, 25.—Llibreria Ernest
Frau, Brossa.—Llibreria d'Alomar
y Fontdevila, Brossa.

Parla En Revenjoli. Escoltau i oïren

Oblada

Se'n haurán de dur una ben regular es paperots i demés faramalla anticlericals perque seguexen entaferrant bestieses, mentides, calúmnies, barbaritats i infàmies a dreia i esguerra contra tot lo sant i sagrat que les vé devant, darrera i per cada costat. Vaja, idò, si'ls-e feym ballar s'ence-nay una estona.

I

GLÓRIES SOCIALISTES: Crims i infàmies de «la Comuna» de París, de 1871.

¡Que'n fan de llástima es pobres escriguedors de s'*Obrer Balear* celebrant dia 18 i dia 25 del corrent com un fet gloriosíssim s'horrible, s'infame revolució qu'esclatá a París dia 18 de mars de 1871 ab so nom de *La Commune*, i com uns héroes i benefactors de s'*Humanidad* aquells esbarts d'exaltats i criminals ferotjes que dugueren a cap aquell espatósissim conjunt d'atentats i abominacions contra totes ses lleys divines i humanes, contra tots es drets, contra tot honor i tota decència! ¡Pobres socialistes! Les volem fer es favor de creure que no sabem qui eren es caporals de *la Comuna* de París, ni en que consistí tan infame revolució; si hu sabien, pitjor per ells. ¿Quin nom merex sa defensa i glorificació des crim i de s'infàmia?

Vejem lo més curt possible que va esser *la Comuna* de París de 1871, i si merex esser beneida o maleida sa seua memòria per tota persona honrada, sia de ses idees i de sa religió que sia.

Vetassí ses obres qu'hem consultades per escriure tot axò: *Historia Universal* de César Cantú;—*Proceso de la Commune de Paris*, versió castellana de la *Relació de totes ses causes instruides p'els Conseyes de Guerra de Versailles*, publicada per I. Lopez a Barcelona l'any 1871;—*Historia del Movimiento Republicano en Europa* por Emilio Castelar (Madrid, 1874) T. IX;—*Histoire de l'Eglise par l'Abbé J. B. Darras, terminée par Mgr. J. Fèvre* (Paris, 1888), T. XLII;—*Discurso sobre la Historia Universal (continuación del de Bossuet) desde Carlomagno hasta nuestros días por José María Quadrado*. (Barcelona, 1880-1881), t. I i II;—«Los sucesos de España en 1909. Crónica documentada por Salvador Canals» (Madrid, 1910), T. I, p. 209-210.

1

Llevat de «la Comuna»

Foren ses idees socialistes, molt esteses dins France, que cervells

sensa fre i desvarietjadors anaren sembrant sobre tot durant es sigles XVII i XVIII i que feu esclatar sa primera revolució francesa; prengueren gran forsa durant es reynat de Lluís Felip; les ensayaren a París metex l'any 1848; seguiren es seu rebrotament bax de Napoleón III, donant a tals idees gran vol s'associació de feyners, anomenada *La Internacional*, constituída a Londres l'any 1864, estesa a París l'any 1865 i tot seguit a ses altres nacions europees i americanes. ¿Que volia *L'Internacional*? Fer «sa revolució social», «arrasarho tot, i reconstruirho tot a sa seua manera». Axí hu confessava es periòdic internacionalista *Progrés de Loche* dia 29 de janer de 1870. Volien constituir un estat social sense govern, ni exèrcit ni religió; volien que tot fos de tots, que negú pogués fer hereu un altre de capital ni de cap eyna; que no hi hagués matrimoni com institució política, religiosa, jurídica i civil; que no hi hagués exèrcits ni fronteres entre nació i nació; volien destruir tota idea de pàtria i de família.—Axò volien ets *internacionalistes*, i si figuraven conseguirho ben aviat; axò metex volen es socialistes avuy, i també se figuren que hu obtendrán ben promte ben promte, com mos ho dona per segur s'*Obrer Balear* dissapte passat.—Pobrets! ¡Que n'han feta i que n'han feta sempre de llástima es qui somien de desperts!

Aquexes idees tan absurdes, tan criminals, tan sense cap ni peus, qu'encalentien i treyen de pollaguera tants de cervells dins France i fora de France i qu'encara es immens es mal que fan, foren es llevat de *la Comuna* de París de 1871. Vetassí lo que'n diu un escriptor tan poc sospitós com En Castelar. «Sa majoria des partidaris» de «la Comuna» «se distingien» «pe' sa seua tradició de crims i de violències» (p. 52); «es seus atacs a sa propietat, a s'estalvi, a n-es trebay acumulat, ses seues injúries i calúmnies a ses classes mitjes,... es seus errors varen dur *la Comuna* de París, i... estigueren a punt de dur també sa mort, i mort violenta, a sa llibertat i a sa República» (p. 55); «s'ideal des comunisme pus havia corregut per France com es tuf de sa pesta, i havia viciades i podrides ses conciències» (p. 56).

Aqueys crims, aqueixa pesta, aqueixa podridura, aqueixa mort es lo que glorificaren i posaren dalt es niguls ets escriguedors de s'*Obrer Balear* i demés socialistes de Ciutat dia 18, 19 i 25 des més passat. ¡Ah malanats! ¡ah desgraciats!

2

Fets qu'ocasionaren «la Comuna»

Feya estona que francesos i prussians se duyen bandera negra, i espe-

raven una avinentesa per embotonarse. Vacant es trono d'Espanya pe'sa fuyta de la reyna D.^a Elisabet dia 30 de setembre de 1868, i cercant es capspares de sa revolució qualcú que volgués aquell trono, l'oferiren, entre altres, a n-el príncep Leopold de Hohenzollern, parent llunyá del Rey de Prússia, qu'acceptá en principi. Lo qual consideraren es francesos com una provocació de Prússia. Aquell príncep acabá per dir a n-es nostros revolucionaris que no anava de res; pero's francesos cridaren: ¡Cap a Berlin!

Dia 19 de juliol Napoleón III declará sa guerra a Prússia, ab gran cridada de tot France, que no estava preparada per haverles ab sos alemanys, que dins set dies (26 juliol) ja tengueren cinc cents o sicents mil homes a punt d'entrar en campanya, mentres es francesos sols en tenien cent vuytanta mil. I no hi pogueren anar a Berlin es francesos, perque com se'n temeren, dia 3 d'agost varen tenir es prussians dins France, que los derrotaren a Saarbruck, a Wissemburg, a Woerth, a Forbach; i es pobres francesos derrotats s'hagueren de tancar dins Metz; i Napoleón a Sedan, després de quinze hores de combat, se rendex ab cent mil homes, i ets alemanys s'hi prenen 85.000, totes ses benderes, 70 metralladores, 330 canons de campanya i 150 de siti, 10000 cavalls (dia 2 de setembre de 1870). Ets alemanys tenien resolt fer-se seues Alsàcia i Lorena: bombetjen Strassburg, sitien Metz, que's va haver de rendir dia 27 de dit més ab sos 173000 homes que hi tenia's general Bazaine ab tot es corresponent material de guerra.

Caygut Napoleón, a París proclamaren sa República (4 de setembre), pero dia 19 d'aquell més ets alemanys ja foren demunt París, i li posaren siti, fent de Versailles es seu corter general; i, estesos per dins France cosos d'exèrcit alemanys, baten es francesos per tot arreu. De Prússia només e-hi havia dins France 800000 homes. De manera qu'ets alemanys ab sos cent vuytanta dies que durá aquella guerra, varen sostenir 150 combats, guanyaren 17 batalles campals (es francesos just una) prengueren 26 pllasses fortes, 120 banderes, 6700 canons, 11650 oficials i 363000 soldats. Ab sis mesos la France va perdre 513.866 soldats, axò es, entre morts i ferits, 138.871; i presoners 375.995; i ets alemanys perderen, entre morts i ferits, 117.028 homes, contants'hi 1165 oficials morts a n-es camp de batalla i 3759 oficials ferits.

Proclamada a France sa República, se constituí un Govern de Defensa Nacional; i, com per tot arreu ets alemanys triunfen d'ell, se fa molt impopular, i aquí comensen ets internacionals i tots es republicans més exaltats

a demanar que's constitueca per tot *la Comuna*, es govern comunista, socialista, com unic remey i medicina infalible per tots aquells mals.

Mentres tant seguia París sitiada i bloquetjada p'ets alemanys. Es parisencs bé provaren de rompre's bloquetx; sempre varen haver de tornar entrar batuts i arronsats; i ets alemanys ¡venguen bombes i més bombes demunt sa gran ciutat! fenthi una destrossa horrorosa i morts per llarc. Comensaren a faltarli's comestibles; sa fam més horrible s'en ensenyori. A's cap de 130 dies de siti (28 de janer 1871) París hagué de capitular, i hi entraren triufants ets alemanys.

S'Assamblea Nacional francesa, reunida a Burdeus, se va arribar a convèncer que no tenien altre remey que conseguir a qualsevol preu sa pau per salvar la France. Fet President des Poder Executiu Mr. Thiers, negocia sa pau ab sos alemanys, que exigiren sa cessió d'Alsàcia i Lorena i cinc mil milions de francs, com indemnació des llayt de sa guerra, milions que's francesos havien d'haver entregats dins tres anys, i mentres tant e-hi havia d'haver 80.000 prussians a París i 20.000 a Lyon. E-hu era fexuc es fex, pero la France no tengué altre remey que carregarlo-se, i se firmá un armistici (28 de janer, 1871), se suspengueren ses hostilitats per acabar d'arretglar tota sa cosa. Com sa notícia de tals condicions de sa pau s'escampá per tot France, va fer molt mala impressió entre sa gent de poc cervell, sobre tot a París; i axò servi admirablement a n-ets internacionals i demés revolucionaris exaltats per fer sa revolució de *la Comuna*.

3

Sa tempestat se va congriant: primers espetecs

Quant la Pàtria se veyá tan horriblement humiliada i avergonyida, ocupantli exèrcits estranjeros bona part del seu territori, ¿era hora d'anar a moure cap qüestió interior francesos ab francesos? ¿No imposaven sa dignitat, sa vergonya i es patriotisme s'unió de tots es francesos per salvar la France a punt d'anar a fons, per allunyar d'ella, d'un vent o altre, ets exèrcits estranjeros? Es clar que sí; pero com ets *internacionalistes* i tots ets altres exaltats, es d'idees socialistes, ni tenien dignitat, ni vergonya ni patriotisme, perque ses seues idees los ho havien fet perdre, veent qu'allò era sa gran ocasió per implantar es seu sistema de Govern, se feren trons de la Pàtria i de tot. Digueren qu'aquelles condicions de pau que s'Assamblea de Burdeus i es Poder Executiu havien admeses, eren sa gran traició, sa gran venuda, que en via neguna porien passar. Axò les

donà una forsa inmensa dins Paris, aont tot anava desgavellat i fora pollaguera ab aquells cinc terribles mesos de siti i de bloquetx, aquelles tantes de setmanes de caure bombes i més bombes dalt edificis, per carrers i plasses, fent mil destrosses i morts, aquells 130 dies de combats i descàrregues, de carestia i fretura de comestibles i de fam esveidora. Tot allò dugué dins Paris una exaltació tan feresta, que la gent ja no hi veyà de cap bolla, i eren matèria disposta per qualsevol barbaritat. Venia sa notícia d'una derrota des francesos, i en venien cada dia; idò tot d'una ja sortien ets exaltats (i moltíssima de gent los creya) qu'era qu'es generals i majors s'eren venuts a n-ets alemanys, cosa que no succeiria si posaven *la Comuna*. Sortien ses tropes de Paris a veure si romprien es bloquetx d'ets alemanys que tan fort los estrenyien, i havien de recular, batuts i arronsats; idò tot allò succeia perque no pasaven *la Comuna*, perque no's feya sa revolució social.

Com per defensar la ciutat havien armada la gent, tanta se'n presentava, sense mirar qui era ni qui no era, aviat es Govern va tocar ab ses mans es gran perill que hi havia de que, com manco s'ho pensassen tot fés flamada. Dia 31 d'octubre (1870) i dia 22 de janer (1871) es *Comuners* assaltaren sa *Casa de la Ciutat* (*Hôtel-de-ville*), i ab un poc més se'n apoderen. Sa forsa militar i sa *Guardia Nacional* les pogueren capturar encara.—Pero ells no afluxaven gens, sino que de cada dia reprenien i augmentaven i estenien sa seua organització, servintse de sa circumstància de pertènexer molts d'ells a sa *Guardia Nacional*, fent una activíssima propaganda entre's seus companys d'armes. Així's feren seua gran part de sa *Guardia Nacional*, que, quant va venir s'estrenyer, en lloc de servir la Pàtria, proclamà sa Revolució.

Firmat dia 28 de janer s'armistici i suspeses ses hostilitats, sa situació de Paris, en lloc de millorar, pitjorà. Els obrers veren que, acabada sa guerra i es siti, ja no tendrien sa subvenció que s'Estat los passava, i que haurien de tornar a fer feyna per menjar. D'altra banda, ses tropes regulars, ab sa suspensió d'hostilitats romangueren casi paralissades, i sa *Guardia Nacional*, niu de *comunists*, sense desarmar, qu'era lo que havien d'haver fet tot d'una. S'Autoritat Militar tenia en realitat molt poques tropes a ses seues ordes, i s'Autoritat Civil només existia de nom; una gran gentada, casi tots es que tenien que perdre, eren fuyts de Paris per salvar es pellet.—Vengué a afegirse a tot axò sa qüestió comercial, tan inmensa, tan trascendental a Paris: sa qüestió des venciments de lletres i pagaments i sa qüestió des lloguers de botigues, que's Govern va haver de resoldre, i no a gust des qui havien de pagar, qu'eren milenars i milenars, ab tant de comerç i botigam com e-hi ha a Paris. Tot axò era llenya p'es foc de sa revolució *comunera*.

Dia 15 de febrer s'obrí a Vaux-Hall una assemblea de delegats de la *Guardia Nacional*, i s'anomena una Comissió per fer uns *Estatuts* provisionals

d'un *Comité Central*, Comissió que declararà que's dret de tot ciudadà era de tenir un vot y un arma per cumplir es seus devers, i que sa *Guardia Nacional* havia de sustituir ets exèrcits permanents, que may eren estats més que instruments des despotisme i sa ruina del país. Dia 24 de febrer se voten aqueys *Estatuts* i se constituex es «Comité Central», i s'assemblea acorda: 1.^{er} protestar de tot intent des Govern de desarmar sa *Guardia Nacional*, i que si hu prova, ells se resistiran ab ses armes; 2.^o si's prussians tornen entrar a Paris, se tirarán demunt ets invassors; 3.^{er} sa *Guardia Nacional* no regonex altres caps que's que s'elegesca ella metexa.

Dia 27 de febrer, ab s'escusa de decantar una bona partida de canons qu'estaven allà ont s'havien de posar es prussians qu'havien de romandre a Paris segons es tractat de pau, es *guardies nacionals* se'n duen aquells canons demunt Montmartre i els e posen a punt de desparar.

Dia 7 de mars es periòdic *Le Cri-du peuple* diu que tots es *Comités* de sa *Guardia Nacional* s'entenen tots i s'han d'aplegar ab sos de sa federació socialista des carrer de la Cordonnerie, axò es, l'*Internacional*.—De manera que's revolucionaris *comunists* ja tenien armes i artilleria, i estaven atrinxerats dalt Montmartre, i ameuassaven la ciutat.

Dia 11 de mars una assemblea de quefes de batalló de sa *Guardia Nacional* se declaren disposts a seguir es «Comité Central».

Dia 15 de mars es «Comité Central» ja té casi tanta de forsa dins Paris com s'Estat Major de la Plassa. No es a n-aquest, sino a n-quell que obeex sa major part de sa *Guardia Nacional*.

Comparexen a Paris axams d'aventurers de tots es paissos reclutes de totes ses revolucions, missatjers de tots es trastorns. Es *comuners* envien de Paris missatjes a ses principals ciutats de France per que s'hi moguen rebumboris i s'alsin a n-es metex temps que hu farán es parisencs, i a fi de que no les puga capturar es Poder Executiu, que ab s'Assamblea Nacional, després de s'armistici s'era trasladat a Versailles.

Com se veu, es bony estava a punt d'esclatar.

4

Esclata sa revolució comunista (18 de mars)

Es Govern, apurats tots es medis de suavidad ab sos *comuners*, mana dia 17 de mars que ses tropes ocupin Montmartre. L'ocupen dia 18 sa dematinada; pero llavó se'n varen haver de dur tota aquella artilleria a s'altre cap de Paris ab 250 troncs de cavalls. Ab axò s'enredaren un poc, i donen temps a n-es batallons de sa *Guardia Nacional* revolucionaris de Montmartre i Belleville de prende ses armes. Una multitud inmensa, casi tot dones i atlotum, enrevolten es soldats, i s'hi mesclen com-e glopades d'un riu sortit de mare. A uns els insulten, a n-ets altres los amoxen. Aquells soldats estaven desmoralissats ab tantes derrotes com havien sufri-

des d'ets alemanys, i sa major part tant los era buyt com carregat. Rompudes ses files per aquellas inmensas onades de gent, a molts de soldats les se'n duen a l'ayre, i o les estemanetjen de mala manera o los se'n duen a tavernes i xibius a engatarlos o a ferne de pitjors. Així com poren, ses tropes que quedaren sense desfer, se replegen a s'altra banda des riu (Sena), aont encara funcionava's Govern a n-es Ministeri de Negocis Estranjers; pero s'artilleria queda en poder des revolucionaris. Es general *en cap* Lacompte, separat des soldats ab aquell avalot i confusió espantosa, cau en poder des revolucionaris, i també hi cau un altre general, Thomas. Los s'en duen en gran gatzara, insultantlos, escupintlos, copetjantlos; i sense formació de causa, a l'acte, li claven a n-En Lecompte deu bales dins el cos, i a n-En Thomas setanta, i, mort, li peguen coses, i a cullassades li cruxen ets ossos i en fan una coca. I dia 20 de mars *Le Journal Officiel de la Commune* declararà qu'allò era estat un «acte de justícia popular».

Dia 18 quedaren es revolucionaris senyors de sa plassa de Vendôme, *Chateau-d'Eau*, des Ministeris i de ses Cases Consistorials. Es Govern se retira a Versailles; crida tots es funcionaris públics i sa *Guardia Nacional*; pero s'inmensa majoria no comparagueren; i s'altra gent tampoc no's va moure per indiferència, per estupidesa. Així es *comuners* quedaren senyors de casi tot Paris, fent tota classe de desbarats.

Es rossos no porien anar p'es carrer callant, perque les prenien per alemanys espies; per axò conversaven fort per que vés la gent qu'eren francesos. Uns quants dies abans de 18 de mars passaven pe'sa plassa de la *Bastille*, plena de gent, una gran partida de batallons de sa *Guardia Nacional*; tot era alegria i truy. Un pobre italià sa treu sa llibreta per apuntar es batallons que pasaven, pe'sa cnriosidad de sebrehu. Cop en sec se sent una veu: —*Axò es un espia prussià!* Aquell pobre s'esglaya, diu que no hu es, qu'es italià. Axò serv iper que creguessen més qu'era un espia. Ell futx, l'encalssen, l'apleguen.—*Tirauo a n-es riu!* crida tothom. Li passen una eorda pe'ses cames i p'es brassos per que no's puga valer, i *ipa-plam* a n-es riu! Aquell pobret un cop s'afonava, llavó surava; pero aquella multitud, trequelada de tigres i panteres, li tiraven pedres, grapades de grava, flastomies. Dues hores durá aquell suplici horribilíssim, fins que's pobret italià va haver fet es bategot de tot. Axò hu conta En Castelar (p. 73-77).

Axò son ses glòries socialistes que s'*Obrer Balear* i es socialistes de Ciutat glorificaren dia 18, 19 i 25 des més passat. Axò eren aquells *héroes* de la *Comuna* de Paris.

5.

La Comuna funcionant a Paris

Dia 23 de mars una gran multitud de gent pacífica, desitjosos d'orde i tranquilidat, se presenten a sa plassa de Vendôme a s'Estat Major de sa *Guardia Nacional* demanant pau ab s'Assamblea Nacional i ab so Govern;

i sa *Guardia* fa una descàrrega horrosa contra aquella multitud, i en cauen un sens fi de ferits i de morts; i es *Comité Central* llavó va dir, per explicar es fet, qu'aquella gent eren anats a provocarlos.—Dia 20 de mars aquest metex *Comité Central* ja comensá a posar presa sa gent grossa, no perque estigués complicada en res, sino com-e penyores, i per fusellarlos si es Govern de Versailles fusellava cap *comuner*. Dins ses presons tancaren axí magistrats, jutjes, empleyats, gent rica, s'Arquebisbe de Paris, Mgr. Dárboy i una partida de frares i capellans.

Dia 26 de mars foren ses eleccions des Conseyers Municipals que havien de comandar la «Comuna»; dia 28 l'instalaren solemnement a ses Cases Consistorials. Aparentment es «Comité Central» dexá de comandar, per que hu fessen es «Conseyers» elegits; pero en realitat seguí essent es Poder suprem, es tot.

I no hu volgueu sebre es desbarats que feren: tots es que vos poguen imaginar. En poriem omplir un llibre. Basta dir qu'aquells comandataris demostraren es més insolent despreci de tots es drets que la «Comuna» s'havia imposada sa missió de protegir, i en tot i per tot seguiren ses petjades d'aquelles fúries de l'infern, es revolucionaris de l'any 1793, que mataren tants de milenars de persones just perque no eren des seus, i feren tanta destrossa d'edificis i de coses. Si, es reynat de la «Comuna» va esser un enflay de robos, saqueys, incendis, assassinat, i tota classe de persecucions a n-es que no s'antusiasmen ab la «Comuna».

A Lyon, a Marsella, a Limoges, a Saint-Etienne hi hagué també proclamació de la «Comuna», pero's Govern e-hu pogué aufegar ab ses tropes i sa gent d'orde, i quedaren es «Comuners» de Paris tot sols. Com tengué la cosa a punt es Govern, comensa dia 2 d'abril s'atac a Paris, que durá fins dia 28 de matx. A n-es «comuners» sempre les tocá's perdre, si bé, com estaven encastellats dins sa gran ciutat ab grans pertrets de guerra i posicions estratègiques, i se resistien a la desesperada com-e dimonis, varen esser mals de deslloguerar. Aquelles derrotes varen esser sa mort de la «Comuna», perque's quefes que les sufrien, eren acusats tot d'una de «traydors» i de «venuts»; les posaven presos, i o se mataven ells o les mataven ets altres. Es caps-pares de la «Comuna» no's porien veure uns ab altres perque tots volien esser es gallets i tenir sa pella p'es mànec; i, en porer, uns ab altres se feyen s'ebred; uns a altres se declaraven «traydors» i «venuts», i se feyen tot es mal que porien.

Ja que no porien véncer es Govern, confisquen es bens a n-es Ministeris i llavó's bens des clero, i despuyen i profanen de sa manera més odiosa i sacrífega esglèsies i convents.—Dia 4 d'abril tomen es col·legi des carrer de Lhomond d'es Jesuites, sa casa des Missioners del Sant Esperit, sa des Pares Dominics des carrer de «Jean-de-Beauvais». Es relligiosos son maltractats, es mobles fets benes, es cellers i rebosts saquetjats.—Dia 6 d'abril ocupen militarment s'esglèsia de

St. Sulpici, invadexen es Seminari, registren ses cases des Caputxins i Germanetes des pobres.—Dia 10 d'abril posen dins sa presó es clero de Montmartre, i declaren «bandetjats» tots es capellans.—Dia 16 d'abril saquetjen s'església de «Saint-Jaques-du-Haut-Pas», es convent «dos Oiseaux», s'església de St. Vicens de Paul, i hi planten «clubs» revolucionaris.—Dins es convent de Picpus troben instruments ortopedics (de fer condrets infants afortunats), i los presenten a n-es públic com instruments de tortura. E-hi troben ossos, i diuen que son de gent que's frares e-hi mataren.—Lo metex fan ab sos esquelets que troben a s'església de St. Llorens.—Profanen també l'església de la «Mare de Deu de les Victories».—Axi se vengen de ses derrotes que sufren en sa defensa de París.

Arribá's matx; es «comunistes» se veuen perduts de tot, i dia 15 calen foc a sa gran casa de Thiers i en fan un claper; dia 16 tomen sa grandiosa columna de «Vendôme», meravellós monument de ses glòries napoleòniques; dia 17 els esplota sa fàbrica de cartutxos des baluart de Rapp, i donen sa culpa a n-es Govern de Versailles.

Dia 21 de matx ses tropes des Govern forsen sa porta de Saint-Cloud i arriben fins a sa cucuya del «Trocadere».—Dia 23 s'infame Rigault, un des caporals de la «Comuna» treu de sa presó es misser Mr. Chaudey, gran republicà, pero persona d'orde i de prestigi; i, sense formació de causa, el fa fusellar ab tres presos més, d'aquells empenyorats just perque no eren revolucionaris, tres pobres gendarmes, pares de familia, que tot d'una pogueren fogir, pero los cassaren com-e feres, fentlos bossins.—Aquell vespre metex entren es «comuners», fets unes fúries, dins es convent de Dominics d'Arcueil; treuen defora's frares, i les fusellen allá metex, sense formació de causa.

6

Derrers assassinats des «comunistes».

Com més estrets es veyen es revolucionaris pe'ses tropes des Govern, més cruels i sevatjes se mostraven. Dia 24 i 25 de matx feren grans mortandats des presos empenyorats, sense cap motiu ni raó. Fusellaren: a) Mr. Bonjean, magistrat, President des Tribunal Suprem, homo rectíssim; b) Mgr. Darboy, arquebisbe de París, que no era cap exaltat, sino que sa seua moderació i suavitat el feyen passar per «lliberal»; c) quatre sacerdots de distinció, ministres de s'Arquebisbe; d) una partida de frares Dominics, que les treuen d'una casa-mata dientlos que se'n poren anar, pero llavò los tornen embarriolar, i los arcabussatjen d'un en un fentlos passar per un portalet. Dia 25 de matx un des caps-pares comuners, un tal Ferrer, posa un decret que fusellin 50 presos d'ets «empenyorats». Es botxins només en tenien 35; los ne mancaven 15; se'n van a cercarne a un'altra presó, i agafen en 15 que les vengueren devant. Se'n ho menen tot, fentlos passar p'es mitx

d'una multitud de populatje que's insulta i crida que los matin. Arriben a n-es punt des suplici, tot ple de gentada ferotje; ets oficials no gosen manar foc; pero una cantinera se presenta a cavall, i diu:—«¿I encara no'ls heu morts? ¡Hala! ¡foc!» Ella metexa'ls-e despara's fusell, ets altres los fan cinc descárregues, i seguexen desparant a tots es qui encara's revinglen o's bateguen. Sa multitud qu'enrevolta aquella escena horrible i's qui guayten des balcons i finestres i terrats aplaudexen frenèticament, com si allò fos una gran festa, i llavò se tirendemunt es morts i les trispoletjen...

Axó son ses glòries de la «Comuna» de París. Axó celebraren ets escriptors de s'«Obrer Balear» i es socialistes de Ciutat es dia 18, 19 i 25 des més passat. Axó son ets «héroes» de la «Comuna», es «ciutadans honrats» de que parla s'«Obrer Balear». ¡Aplandiu, socialistes!

7

Derrers incendis des comunistes.

Com se veren perduts de tot ets... «héroes» de la «Comuna», resolgueren fer fer flamada a tot París. Axó era sa manera més curta i eficaz, de compondre sa societat, de regenerar sa classe trabayadora i fer sa felicitat des pobres. Aplegaren grans cantidats de pólvora, petroli i tota classe de matèries inflamables i esplosives i n'ompliren es principals edificis relligiosos i civils i es principals carrers. Dia 25 de matx es general Bergeret, célebre pe'ses seues derrotes com Napoleon I pe'ses seues victories (Castelar, p. 527), se'n va ab so seu Estat Major a ses «Tuileries» («Teuleres»), grandíós, immens palau des grans reys de France, ple de tresors i preciositats imponderables d'art i de riquesa, i proposa de calarhi foc. Fet i dit, e-hi treginen matèries combustibles i esplosibles, barrils de pólvora, projectils, granades; e-hu unten tot de petroli, i hi peguen foc per cent bandes, i tot va fer flamada, i no'n romangué més qu'un munt de ruines, de caliu i de cendra.—Devora ses «Tuileries» e-hi havia'l «Louvre», un altre palau immens de s'antiga monarquia, ab un «Museu» importantíssim i una biblioteca de 160,000 volums. ¿Que significava tot axó per aquells... «héroes», per aquells «ciutadans honrats de la Comuna»? Lo metex que p'es muls i p'es gorans: absolutament res. Per axó hi calaren foc, i feu flamada tota sa biblioteca; es «Museu» se salvá perque ses tropes des Govern e-hi varen esser a temps a tayar es foc.—També calaren foc a n-es «Palau Reyat» un temps Presidència ordinària des reys, després des Ducs d'Orleans.—A s'altra banda de riu calaren foc p'es quatre costats a s'immens edifici des «Ministeri d'Hisenda», a una partida d'edificis des gran carrer de Rivoli, a tot es «carrer reyat», que semblava un riu de plom fus, i ses fatxades de ses cases murs de brases; també feren fer flamada a n-es barri de «Belleville», a ses «Estacions» des ferrocarrils de devora sa plassa de la «Bastilla», que semblaven muntanyes

de pega i alquitrà ablamat. També volgueren calar foc a n-es marjes des riu (Sena): encadenaren una mala fi de barques carregades de pólvora i petroli, que no s'encengueren perque sa primera alsá un nigul tan espés de fum qu'ets incendiari que hi anaven, se varen acubar i hi axamplaren es potons.—També feren fer flamada a s'«Hôtel de sa Legió d'Honor», a n-es carrer de Lila i a n-es «Palau de Justicia», aont se salvá milagrosament la Sainte-Chapelle, meravella estupenda de l'art ogival.—També calaren foc a la Seu de París, aquella meravellós, aquella imponderable basilica de «Notre-Dame» (la Mare de Deu). Gràcies a Deu ses tropes e-hi foren a temps-per apagar es foc i salvar aquella gloria de s'arquitectura cristiana.—També pogueren salvar sa gran església de «Sta. Geneveva» (el Panteon), aont es «comuners» havien calat foc. Lo que no pogueren salvar, foren ses «Cases-Consistorials» (Hôtel-de-ville); es «comuners» en feren un claper, tapat de cendra i calivera.

Tots aqueys incendis, docents trenta vuyt edificis cremats, no foren casuals, sino preparats i dirigits p'es caps-pares de la Comuna. Consten per, escrit casi totes ses ordes qu'ells donaren de fer tal cremadissa.

Dia 28 de matx va esser es darrer dia de la Comuna. Aquell dia s'acabá es foc horrorós que ses tropes hagueren de fer per acabar d'apoderarse de tots es forts que's comunistes tenien. Durá set dies tal batalla, i s'acabatay va esser feres p'es mitx des carres, per dins ses cases, per terrats, per dalt teulades. Allò semblava un infern: semblansa exacta de lo qu'es es socialisme, de lo que seria 'l mon si's socialisme arribava may a comandar. Sa descripció qu'En Castelar fa dins sa seua obra (cap. 188-191) d'aquella horrible batalla de set dies ab qu'acabá la Comuna, aborro-na, fa alsar pell de galina, acluca'l cor, i fa condemnar i maleir ab tota l'ànima sa memòria d'aquella revolució i d'ets homos que la feren, com una taca, com una abominació, com una ignomínia, com una afronta de s'humanitat.

¡I es malanats escriptors de s'«Obrer Balear», es desgraciats socialistes de Palma la mos presenten com una gloria! ¡Ah malanats! ¡ha desgraciats!

8

Conseqüències de la Comuna

Es imposible retreureles totes, tant es i tan fereses com foren.

Es comuners (homos, dones i infants) que ses tropes aplegaren, a uns els-e fusellaren a l'acte d'aplegarlos; a altres els-e formaren causa, i o'ls-e passaren per les armes o els-e varen deportar.

Ets historiadors francesos discute-xen si foren 10000 o 15000 o 40000 es fusellats sense formació de causa, a l'acte d'aplegarlos.

Desde 28 de matx (1871) comensaren a funcionar 26 Conseys de Guerra. Es presos foren 38000: n'entregaren 11000 a n-es Tribunals Militars; ets altres, a sa jurisdicció ordinària, En deportaren 28000 a ses colonies ultramarines; se dictaren 9500

sentències, 300 foren de pena capital. Es Conseys de Guerra funcionaren nou anys. No's concedí cap amnistia (perdó de pena) fins l'any 1880 (Carnals, p. 209 i 210).

9

Matx que feren es comunistes

Persones enteses en la materia calcularen ab fonament que cada jornada d'aquella guerra civil de la Comuna costá a la France trenta cinc milions.

¡Quin pic de fava!
Segons es libre que publicá es Ministeri d'Estat, costá la Comuna de París a France a, entre altres coses, axo:

Francs

Reconstrucció d'edificis públics que la Comuna feu malbé:	46.122,030
Llayt des tribunals pe'ses causes des comunistes.	13.000,000
Diners que la Comuna va treure des Banc de France i no torná.	16.695,172
Cantidat que s'Estat ha-gué de donar a París per mantenir es pobres que va fer la Comuna.	2.600,000
Sumes depositades a ses Caxes de s'Estat i que se'n apoderá la Comuna.	10.392,858

Sumen :Francs: . 88.810,060

Llavo hi ha's valor d'ets edificis públics i de particulars, cremats i fets mal-bé, sa destrossa de material de guerra, es molts de robos que's cometeren, ses indemnizacions que's varen haver de donar causa aquella revolució, sa reconstitució des Registre Civil a París, i moltes altres coses més que's difícil reduir a nombre; tot lo quals suma mils de milions de francs.

10

Axó va esser la Comuna de París

Sí, lo que s'«Obrer Balear» i es socialistes de Ciutat dia 18, 19, i 25 de mars celebraren com una gloria, va esser axo:aqueix enfilay ferest,un sens fi de crims, atentats, abominacions, infàmies, robos, vexacions, saquetjos brutors, morts, incendis, torrents de sanc, munts de ruines, de calivera i cendra i mils de milions fets mal-bé, axo va esser la Comuna; axo feren aquella traquelada d'infames, polissions i criminals, es caps-pares de la Comuna de París; axo foren ets héroes, es ciutadans honrats de la Comuna: trequelades de lladres, incendiari i assassins. Axó son ses glòries des socialistes; axó dona de sí es socialisme; axó en poren esperar ses nacions; axó es sa regeneració, sa rehabilitació, sa redenció quean-s pobres pot venir a de part des socialisme. Sí, que s'h' mirin es pobres dins aquex miray de la Comuna de París, i vejen si les convé fer costat a n-es socialisme.

Si mos som allargats una mica en so descriure ets horrors i infàmies de s'ensay de régim socialista que va fer la Comuna de París, es estat per posar a la vista de tota sa gent senzilla i de bona fe lo que doná de sí s'«socialisme» aqueixa vegada que pogué entrar a comandar. Son molts, moltíssims que no la conexen gens a n-aquexa història; i convé ferm que sa gent de bé la conega, per porerla fregar p'es morros des malanats socialistes, que bravetjen tant de que, si ells entraven, tot e-hu arretglarien. Ses obres desempenyen es mestre-

¡O amics de La Aurora i inimics de que negú engani es poble senzill! es-campaula a n-aquexa història de la Comuna de París que vos acabam de

